

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETESEK DÍJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, fél- oldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél ár- engedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főisko- lai háznagy, kinek nevére inté- zendő a lap minden anyagi dol- gára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

Felekezeti népiskoláink ügye.

Az országos tanítóbizottság husvét másod napján, kellő előkészület után megtartotta nagygyűlését, melyen nemcsak az egyes tanítótestületek képviseltethették magukat, hanem bármelyik tanító is megjelenhetett s kivehette jogos részét a tanácskozásban való részvételével. A nagygyűlés legfőbb tárgyát a hazai tanítók anyagi ügye, közelebbről pedig az országgyűlési pénzügyi bizottság által kontemplált 300 frtos minimum kérdése képezte. Foglalkozhatunk e rég napirenden levő ügygyel, akár a kérdés fontosságát, akár a keltett mozgalmat s mindkettőnek következményeit tekintsük. Közélről érinti mindenik ügy iskolafentartó *egyházainkat*, mint ez iskolákban működő *tanítói kart*.

Egyházainkra nézve a helyzet szignaturája az, hogy bár miként oldassék is meg a kérdés: iskolafentartó egyházaink előtt mindenképen dilemma áll. A valódi helyzet eltakarása volna, ha azt akarnók állítani, hogy a régebbi közoktatásügyi törvényben már megállapított 300 frtos minimum mindenütt megvolna egyházaink iskoláinál. Tehát a 300 forint minimális összeg mind a mai napig csak fixa idea volt, mely felé törekedtünk ugyan a legnemesebb igyekezettel, de ha el nem érhattük: bizony nem tehetségünkön mult. Mi következik ebből? Még csak jósló tehetség sem kell előre megmondani, hogy a tanítói fizetésügy rendezése kérdésének megoldásánál a hazai tanítói kar minden kétséget kizárólag okvetlenül megnyer legalább *annyit*, hogy a törvényhozás azt a régi minimális 300 frtot nem hagyja többé a képzelet világa tartományának, még ha a szentesítés alá fölterjesztett legújabb zsinati törvény ide vonatkozó pontjától eltekintünk is.

Távolról sem azt akarjuk ezzel mondani,

mintha a magunk részéről elégségesnek tartanók ezt az összeget; de rá kell mutatnunk arra a kérdésre, mely bizonynyal előáll, ha az államkormány abba a helyzetbe jut, hogy a minimumra vonatkozó törvényt nem hagyhatja többé csak írott malasztanak.

Ez az egyik ága a *dilemmának*. És a másik az, hogy hátha — a mi pedig kívánatos, méltányos és igazságos — törvényhozásunk is keveselleni fogja az annyira perhorreszkált minimumot s fölemeli, legalább is 400 frtra, ha nem magasabbra? Evangyéliom szerint reformált magyar ajku egyházaink közül százával lesznek olyanok, hogy e kívánalomnak többé meg nem felelhetnek. Ha megfelelhettek volna: nem várták volna eddig se magukra a törvényhozás szigorú intézkedését. Nincs mért féltsük népesebb gyülekezeti egyházaink iskoláit; a legtöbb helyen nem csak a 400 frtot, de a 600-at is felülmulja, főként alföldi egyházaink iskoláiban a tanítók javadalmazása. De kisebb egyházaink iskolaügye, ne áltassuk magunkat, mondjuk ki őszintén: *válság előtt áll*. Bármennyire szíven hordozza is a népoktatás ügyét anyaszentegyházunk; bár mennyire követelje azt tőle saját legjobban felfogott érdeke: egy másik, még mindig megoldatlan, de sokszor napirendre került kérdés, a lelkészek javadalmazásának kérdése annyira előtérben áll, hogy sok ideig nem térhetünk ki előle. Domesztikánkat nagyobb erőfeszítéssel tartjuk fenn, mint a minővel megalkottuk . . . Egy újabb domesztikát a tanítói javadalmazás kiegészítésére nem teremthetünk. Ez túl járna a csudák határán.

Nem marad egyéb hátra, mint komolyan leszámolni a nagyfontosságú kérdéssel, szem előtt tartva azt is, hogy a lelkészi javadalmazások az idők jelei szerint olyan *fordulatokkal* állanak szemben, melyek azoknak nem emelke-

dését, de csökkenését helyezik szomorú kilátásba. Nos tehát, akár megáll a törvényhozás a 300 frtos tanítói minimumnál, akár pedig emeli azt: annyit mindenesetre elvárunk tőle, hogy a közoktatásügyi miniszter végre fogja hajtani a meghozandó törvényt. S ekkor jobb jó előre elkészülni, levonni a kellő következtetést, mint majd akkor kapkodni idegesen, mikor a végrehajtásra kerül a sor. Hát biz ez egy kicsit meg fogja viselni idegeinket. Egyházainknak jókora része nem lesz képes tanítóját kellőleg fizetni.

Mit tegyen? Huzalkodják néhány éven keresztül a törvény végrehajtásával megbízott hatalmi közegekkel? Zudítsa magára egyik megintést a másik után? A mi kevés ereje van még: azt emészsze fel a végső vergődéssel? Módoljon ki magának egy-egy kis életmeghosszabbítást azzal, hogy egyházmegyét, kerületet, konventet, zsinatot alarmirozzon jalkiáltásaival? Vagy végre is kitegye magát annak a szegénynek, hogy tantermei hivatalosan bezárassanak? Vagy talán még mindig azzal áltassa magát, hogy nem kerül végrehajtásra a dolog: mondván: alios ego vidi ventos? Azt javasoljuk, hogy *egyiket se tegye*, hanem — — alkudjék meg a reázdult helyzet nehézségével. *Gondos körültekintéssel* engedje községivé vagy államivá lenni iskoláját; megmaradott, megtakarított filéreivel teremtsen erősebb alapot a lelkészi fizetésre, annak emelésére; a vallástanítás ügyét tegye le a lelkész kezébe. Jól ismerem egyházkerületünknek e kérdésben elfoglalt álláspontját a közel multból: ismerem az erőteljes mozgalmat, mely a felekezeti iskolák megmentése érdekében kifejtett s érzem, hogy e sorok olvasásakor némelyeket kellemetlen érzések fognak érinteni. Azt is sejtem, hogy az ellentmondók egész falánxa készül tiltakozni e felfogás ellen; özönnel hozatnak fel az érvek a majdnem halottaiból, hogy ne mondjam lomtárból előkerült megoldási módozat ellen. De minden tiltakozás, minden érvnél erősebb az idők jele, a modern kor követelménye. Ezeket méltóztassanak megcáfolni és nem engem.

A felekezetek által kitünő gonddal kezelt anyakönyvek célba vett államosítása mintegy megmutatja vagy legalább is sejteti az irányt, melyben az iskolai ügyeknek előbb-utóbb, ha századok mulva is, megoldást kell nyerniök s e megoldás a dolog természeténél fogva a sorrendet a népiskolákon fogja kezdeni.

És hogy végre is a közoktatásügyi miniszterium sem igen ismerhet egyéb módozatot, eléggé igazolja csak magában az a körülmény is, hogy nem akart javaslatában magasabb minimumot tervezni a 300 frtnál, mert számot

kellett vetnie az állam pénzügyi erejével s készen akar lenni arra, hogy szavának ura tudjon lenni, hogy a hol azt a felekezetek nem bírják (már pedig igen sokan nem fogják birni): ott álljon a segedelemmel. Hogy minő alakban fogja nyújtani: talán előre nem határozhatjuk meg. De azt sejtethetjük, hogy felekezeti iskoláink olynemü s feltételü gyámolítása, a minőt gymnasiumaink egy része igénybe vett, alig remélhető. A hivatalos adatok szerint 5278 néptanítónak van ez idő szerint kevesebb fizetése 300 frtnál s ezek közül 173 van olyan, a kinek 50 frton is alul marad évi fizetése. S bizonyára e nagy numerusból ev. ref. egyházaink néptanítóira is fölös szám jut. A 300 frtos minimum keresztülvitele több mint félmillióval emeli fölebb a közoktatásügyi miniszter budgetjét, 400 forint minimum pedig közel másfélmillióval évenként.

Bizony nagy számok, s a kérdés mérlegelésénél első sorban döntők!

Legyen szabad az elmondottakkal kapcsolatban a tanítói fizetés-javítás érdekében indított nagyarányú mozgalom olyan jelenségére rámutatnom, melynek színrehozatalától a mozgalomban résztvevők egy-egy része talán a lázas lárma izgatottságában nem tudta magát visszatartóztatni s mintegy akaratlanul találta magát egy kissé elszóltni.

Nagy elfogultságra, rövidlátóságra vagy látni nem akarásra mutatna az, ha valaki azzal vádolná reformált, sőt általán protestáns egyházi lapjainkat, hogy ezek a tanítói kar érdekét nem képviselték volna teljes erejükből, vagy hogy elmulasztották volna valaha felemelni szavukat mindannyiszor, valahányszor az anyagi helyzet javításának sürgetésére alkalom nyílt.

De azt sem mondhatnók, mintha maga a tanítói kar is ne igyekezett volna felhasználni minden kezeügyébe eső eszközt, ezek között magát a sajtót is, mert hiszen sok tanférfiu egész lelkesedéssel fejtette s fejteti ki minden erejét az anyagi helyzet javítására célzó törekvésében. Egész irodalmat teremtett a küzdelem; mert hogy sok tanügyi lapot, folyóiratot ez hívott életre, *ez tart fenn*, s hogy a kérdések szerencsés megoldásával némelyik része megszűnik: majdnem fölösleges érintenem. De épen ez a tér az, hol igen sokan túllóttek a célon, s ez az, a mire igen tisztelt tanítóink figyelmét felhivom. Bármennyire is törekednek leplezni, kitünik az a fizetésügy kérdésében kifejtett mozgalom némely hangjából, hogy az anyagi helyzet javításán kívül soknak vágya netovábbját képezi bizonyos független helyzet felé való törekvés, annak megvalósítása. E szempontból mérlegelik az egyház iskolaügyi intézkedéseit

s gyanúsításoktól sem tartózkodnak. Közelebről egyik tanügyi lap azt a súlyos vádat dobta az egyházkerületre, mintha a lelkészeknek tanítói oklevéllel való ellátása kérdésében célja nem volt más, mint „a jobb javadalmazásu tanítóságoknak lelkészekkel való betöltése.” Egy másik, szintén tanügyi lap, gúnyos megjegyzések közt egyik egyházmegye anno ki tudja, mikor készült népiskolai utasításainak mérlegelésénél a mai előrehaladott kor képességének szemüvegét rakja fel s úgy tesz, mintha a mai gőzmozdony szerkezetét a *Stephenson első mozdományának* rovására akarná kiemelni. Nem kívánatos e jelenségnél sokáig időzni, csak annyit óhajtunk megjegyezni, hogy intézmény kellő szervezet, felügyelet nélkül fenn nem állhat. S míg reformált egyházaink népiskolákat tartanak fenn: addig annak ügyeit magok fogják az alkotmányos formák keretében igazgatni. Függeni, bár mily magas polcon is álljunk, mindenütt kell valakitől; e nélkül társadalom, egyház, állam, világrend fenn nem állhat. Megfontolással, elfogulatlanul emeljen szót, ki a kérdéshez szólani akar s szóljon tárgyilagosan; személyi ügyeinél emelkedjék magasabb nézőpontra az egyetemes tárgyak taglalásában; óvakodjék önerejét tulbecsülve, önmagasztalásba esni. Különben pedig nem használt, hanem ártott a nemes ügynek, mit nem fog neki senki megköszönni.

F—y.

TANÜGY.

Az országos tanári nyugdíjintézet előkészítése.

Egyik legnagyobb fogyatkozása autonóm felekezeti és községi közép- és felső iskoláinknak az, hogy tanáraik nemcsak kevesebb fizetéssel vannak ellátva, mint az állam rendelkezése és vezetése alatt álló tanintézetek tanárai, hanem — a mi helyzetüket még súlyosabbá teszi — azokban a tanárok nyugdíjáról, valamint özvegyeik és árváik ellátásáról gondoskodva vagy egyáltalán nincsen vagy csak felettébb szűkmarkulag.

Ez az általános helyzet ref. tanintézeteinknél is, úgy, hogy épen a tiszántuli ref. egyházkerület intézett évekké elzöltt kérvényt a konventhez az iránt, hogy tegyen lépéseket az államkormányánál egy országos tanári nyugdíjintézet felállítására érdekében. Trefort akkori közoktatásügyi miniszter ötletszerű tanügyi politikája keretében ez a kérdés is felmerült egyidőre; de a mutatkozó nehézségek előtt itt is, mint sok más kérdésben, meghátrált a miniszter s ekként akkor ez ügyben nem történt semmi határozott lépés. Lehet, hogy Trefort miniszternek a protestánsok iránt táplált idegenkedése is lohasztotta egy ilyen országos intézet eszméjéért való lelkesedését, mert hiszen kétségtelen az, hogy itt kizárólag a prot. iskolákról van szó, azok érdeke áll itt első sorban.

Annál nagyobb örömmel és elismeréssel kell fogadnunk azt a komoly és jóakaratu törekvést, melynél fogva Csáky gróf közokt. miniszter ezt a 10 esztendővel ezelött fölvetett eszmét megvalósítani igyekszik. Az előlegesen szükségesnek talált adatgyűjtés alapján elkészítette a tervezetet, különösen kidolgoztatván az intézet létesítéséhez szükséges matematikai munkálatokat és e tervezetet az érdekelt körökből a napokban összehívott egy értekezlet elébe terjesztette megvitatás és véleménynyilvánítás végett.

E tervezet szerint az országos nyugdíjintézet kiterjedne mindazon nyilvános középiskolákra, a melyeknél az alkalmazott rendes tanárok és igazgatók s azok özvegyei és árvái az országos nyugdíjtörvény (1885. XI. t.-cz.), vagy más természetű közrendelkezés alapján nyugdíjra stb. jogosítva nincsenek. A nyugdíjazásnál az országos törvény rendelkezései lesznek irányadók, a szolgálati időt, a nyugdíj mennyiségét, a nyugdíjazás feltételeit stb. illetőleg. A belépés *önkéntes* lenne. A számításba vett 62 középiskola 568 tanárral évenként mintegy 141,000 frtot tenne e célra szükségessé, mely összeg következőkép volna fedezendő: a) a tanárok részéről fizetésöknek 300 frton felüli része után, valamint fizetésöknek minden szaporulata után egyszersmindenkorra befizetendő $\frac{1}{3}$ rész, végtelen évi járadékra átszámítva, a mi tenne 14,000 frtot; b) a fentartók részéről tanáraik törzsfizetése után évenként fizetendő mintegy $5\frac{1}{2}\%$ -nyi összeg, kerekszámban 27,000 frt; c) a tanulók részéről fejenként és évenként fizetendő 3 frt díj, kerek számban 40,000 frt; d) az államkincstár részéről adandó évi segély 60,000 frt. Összesen 141,000 frt. A tervezet egyéb részleteitől eltekintve, még csak azt említjük meg, hogy az országos nyugdíjintézet kötelekibe tartozó s az állami középiskolák tanárai között átlépés esetén teljes viszonyosság és kölcsönös beszámítás állana fenn; s végül, az egyes nyugdíjazási eseteknél, a hol t. i. kétség merülhetne fel, a miniszter s az illetékes főhatóság által kiküldött vegyes bizottságnak volna helye.

Az egyes iskolák fentartói, tanárai és tanulói a tervezet szerint újabb és pedig nem csekély megterheletésnek lennének kitéve ez intézmény által, a mint azt nemcsak saját tapasztalatainkból, hanem azon vélemény nyilvánítások és tájékoztató adatok alapján is tudjuk, a melyeket a kerületünkben lévő összes ref. gymnásiumok igazgatói szíveskedtek épen e tervezetre vonatkozólag e sorok irójához beküldeni, a melyeket még lesz alkalmunk az ügy további fejlődése folyamán is felhasználni. Épen azért a f. hó 8. és 9. napjain a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban tartott értekezleten első sorban mindnyájan arra törekedtünk, hogy e hozzájárulási arányok mérsékeltesse. Ezzel kapcsolatban, ismerve egyik-másik fentartó testületnek minden áldozattól való vonakodását, az önkényes beléphetés helyett a kötelezőt itéltük volna többen kimondandónak, természetesen a lehető legcsekélyebb megterheléssel. A terhek mérséklése kilátásba helyeztetett, a kötelező belépés azonban nem talált az illetékes egyéneknél támogatásra.

Mindenesetre sajnálatos dolog, hogy az állam még ma sines olyan helyzetben, hogy ily fontos kulturális érdek előmozdítására 60,000 frt dotációnál többet fordíthasson. Ha azonban egyáltalán nem lehetséges nagyobb összeget kieszközőlni, a mire nézve készséggel hiszszük el Csáky gróf miniszternek, hogy ez *nem rajta mult*; s ha még kilátásunk is van a miniszter nyilatkozata után arra, hogy a hozzájárulási feltételek mérsékelteni fognak: készséggel kell megragadnunk a segítő kezét s

oda törekednünk, hogy iskoláinknak ezen égető baján valahára segítve legyen, annyival is inkább, mert tagadhatlan igaz az, hogy középiskoláink nemcsak állami kulturális, hanem felekezeti érdeket is szolgálnak, a közös érdekből pedig a terhek közössége is önkényt következik.

Meg kell említenünk még, hogy a középiskolákon kívül a jogakadémiák és tanítóképezdék felvételére nézve is a legbiztosabb ígéretet nyertük a minisztertől, úgy, hogy jövőben egyedül a theologiai tanárok ellátása képezné felekezetünk belkörü gondoskodásának tárgyát.

Egyébként az értekezlet lefolyásáról közöljük az alábbi tudósítást:

Az értekezleten az elnöklő miniszteren kívül jelen voltak: dr. Berzeviczy Albert államtitkár, dr. Klamarik János miniszteri tanácsos, dr. Boncz Ödön és dr. Csorba Ferencz miniszteri titkárok; a pénzügyminiszterium részéről: Gabrovics Ede miniszteri titkár. A meghívottak közül a következők jelentek meg: br. Prónay Dezső, az ág. ev. egyház egyetemes felügyelője, Tisza Kálmán és báró Bánffy Dezső ev. ref. egyházkerületi főgondnokok, Fabiny Teofil és Radó Kálmán ágost. ev. egyházkerületi főfelügyelők, Szász Károly dunamelléki, Szász Domokos erdélyi ev. ref. püspökök, Tóth Sámuel tiszántúli ev. ref. egyházkerületi főjegyző, Karsay Sándor, Zelenka Pál és Sárkány Sámuel ág. ev. püspökök, dr. Győry Elek, az ág. ev. egyház egyetemes főjegyzője, Kovács Albert orsz. képviselő, Fejes István, a sárospataki ev. ref. iskola gondnoka, Vojnics Félix, Szabadka város főjegyzője, dr. Bacsoni Lajos debreczeni ev. ref. és dr. Bartha Béla sárospataki ev. ref. jogakadémiai tanárok, Poszveg Sándor soproni ág. ev. liceumi, Böhm Károly budapesti ág. ev., Vámosy Mihály budapesti ev. ref., Michaelis Vilmos pozsonyi ág. ev., Ludmann Ottó eperjesi ág. ev. és Váró Ferencz nagy-enyedi ev. ref. gymnásiumi igazgatók, Dóczy Imre debreczeni ev. ref., Nagy Ferencz kecskeméti ev. ref. és Kovács János kolozsvári unitárius gimnáziumi tanárok, Zolnay Károly szentesvárosi főgymn. igazgató Nagy Imre városi tanácsnokkal, végül a számítási munkálatok készítője: Bogyó Samu, budapesti keresk. akadémiai tanár.

A tanácskozást a miniszter megnyitván, szívélyesen üdvözli a megjelenteket. Kéri, hogy a tervezetre nézve észrevételeiket tegyék meg.

Klamarik miniszteri tanácsos részletesen megismertette az értekezletet a kérdés histórikumával s minden oldalról kifejteni és megvilágosítani igyekezett a kormány szándékát. Foglalkozik azon előrelátható nehézségekkel, a melyek a létesítésnek, főleg az anyagi erők hiánya miatt, akadályai lehetnének s már előre is jóakarattal kilátásba helyez a kormány részéről a fenntartókra s esetleg a tanulóokra nehezedő terhekre nézve bizonyos könnyítést. Előadása egészen feltárta a kérdés állását az értekezlet előtt, a melynek végeztével megkezdődött a tanácskozás.

Tisza Kálmán nyilatkozott a kérdésre nézve először, köszönetét fejezve ki a miniszternek jóakarataért. Helyesli, hogy a belépés önkényesnek van nyilvánítva, így senkin sem eshetik sérelem, a mennyiben akarata ellen senki sem fog belépésre kényszerített. Óhajtja, hogy a mennyiben talán lehetséges volna, a terhek a belépőkre nézve könnyíttessenek.

Szász Károly püspök hosszadalmasan fejtegette az életbeléptetés nehézségeit, a melyeknek eloszlatása czéljából azzal a meglepő javaslattal állott elő, hogy az autonóm intézetek tanárainak köteles szolgálati ideje 30 év helyett, a mint azt az országos nyugdíjtörvény az

állami tanárookra nézve megszabta s a mint a miniszter e tervezetben is kontemplálta, 40 évben állapíttassék meg s hosszasan fejtegette, hogy a tanári foglalkozás épen nem terhesebb, sőt sok tekintetben könnyebb, mint más hivatali pályák.

Utána dr. *Bacsoni Lajos* debreczeni jogtanár szólalt fel, köszönetet mond a tanárok nevében is a miniszternek nemes intencziójáért. Helyesnek találja, hogy az országos nyugdíjtörvény intézkedései fognának alkalmaztatni a létesítendő országos intézet tagjaira is, mert ez által felemeltetnek ez intézetek is m. e. amazok előnyösebb helyzetébe s a szervezet egysége, a tevékenység egyöntetűsége s jótékony közszellem kifejlődése lehetővé válik, a mi mindkét csoportbeli (állami és autonóm) iskolákra nézve csak előnyös lehet. De nem helyesli azt, hogy ugyanaz az elv alkalmaztatott itt is a költségek viselésére nézve, mint az országos tanítói nyugdíjintézetnél, hogy t. i. a teher nagyobb részét az érdekeltek s csak kisebb részét viselje az állam. Ott is soknak tartotta mindig a fizetendőket s nem értette, hogy ily szegényes forrásokból miért kellett közel kilencz millió alaptőkét összegyűjteni, feláldozva m. e. a jelen érdekeit a jövőnek. De a néptanítóknál legalább a teher elég arányosan oszlik meg, mert mindenki viseli azt, mint valamely felekezet vagy község tagja, vagy állampolgár s körülbelül egyre megy, akár állami adófizetés útján, akár közvetlenül járuljon valaki e költségekhez. De nem így van a középiskoláknál, minthogy azok költségeit egyes felekezetek és községek, tehát szűkebb társadalmi körök igen egyenlőtlenül megosztva viselik. A reformátusok 27, az ágostaiak 24 középiskolát s egyet közösen, tehát összesen 52-öt tartanak fenn, míg pl. a nagyszámú görög keletiek 4-et, az izraeliták egyet. Másrészt az ország több mint 12 ezer községe közül alig 20—22 tart fenn középiskolát stb. A teher arányos megosztása s fontos politikai érdek, a nemzeti egységnek ezen a téren való munkálhatása is azt követelné, hogy az egész terhet az állam vegye magára. Ekkor lehetne a belépést kötelezővé tenni, a mi azért is szükséges lenne, mert sok iskolánk nem fog különben beléphetni és pedig azok, a melyeknek arra legnagyobb szükségök volna. Politikailag pedig alkalmat nyerne az állam arra, hogy ez intézeteket, a melyekből a nemzet vezérlő eleme, értelmisége indul ki, a saját érdekkörébe vonja s utat nyisson a magyar állameszmének némely oly intézetbe is, a hová az mai napig sem volt képes behatolni. Ha azonban nem veheti magára a terhet az állam egészen, akkor legalább jelentékenyen mérsékelnie kell a belépési költségeket. A szolgálati időnek 40 évre való felemelését ellenzi, mert az visszacsúszás volna s a kilátásba helyezett előnyöket tenné illuzóriusokká.

Zelenka Pál püspök üdvözli a miniszter kezdeményezését, de sok nehézséget lát, mert ha a tandíjakat emelnék, akkor iskoláik növendékeinek száma csökkenne, s így a tandíjösszeg, a melyből iskoláikat az ágostaiak tiszai kerületükben fenntartják, szállana egyuttal alá s ingatná meg e körülmény intézeteiket. Fizetésfelemelést sem lehetne adni, pedig szerinte arra nagyobb szüksége van a tanárnak, mint a nyugdíjra. Sajnálataát fejezi ki a felett, hogy egy kapcsolással kevesebb fogja a felekezetekhez kötni a tanárt.

Kovács Albert hittanár, országgy. képviselő a kérdés pénzügyi részével foglalkozik s átlagos számítás alapján kimutatni igyekszik, hogy nem szükséges annyi pénz, mint a mennyi (141,000 ft) fel van véve s épen azért sürgeti az akadémiai tanárok felvételét is már az intézetbe. Lehetőnek tartja a nagyobb költség kikerülé-

sét az által is, ha nem engedtetik meg, hogy mind a 70 tanár, a ki 30 évét betöltötte, azonnal az intézet felállítására után nyugdíjba léphessen, hanem csak évenként egyötöd résznek, így öt évre elosztva, a költség lényegesen kevesebb, s az intézetek sem akadnak meg, a mi pedig megtörténne, ha megengednők, hogy egyszerre mindjárt 70 tanár hagyja el a helyét. A 30 évi idő megtartása mellett szól.

Szász Domokos erdélyi ref. püspök az erdélyi iskolák azon különleges viszonyaira hívja fel a figyelmet, hogy ott fentartó testületek nincsenek, hanem alapítványokból tartatnak fenn kizárólag a ref. középiskolák s ennél fogva nincs kire hárítani a célba vett költségek viselését. Egyébként az intézményt pártolja s intézeteik, a kolozsvári kivételével, mind be fognak lépni. Kéri azonban a terhek mérséklését.

Végül *Kovács János* kolozsvári unitárius tanár szólalt fel, ismertetve az unitárius iskolák nehéz viszonyait s kérve egyúttal a költségek leszállítását.

Az értekezlet tizenegy órától délután három óráig tartott, a mikor az idő előhaladott voltára tekintettel az elnöklő miniszter berekesztette s egyúttal felkérte a jelenvoltakat, hogy a tanácskozás folytatása végett a következő napon, vasárnap, délelőtt tizenegy órakor szintén jelenjenek meg.

A tanácskozás a 2-ik napon folytatván, felszólalt *Fabinyi Teofil*: Ő is teljes elismerését fejezi ki a miniszter jóakaratu kezdeményezéseért, a melyet nem fogadna örömmel, ha Zelenka püspök tegnap kifejezett azon aggodalmaiban osztoznék, hogy a tervezett intézmény a tanárok s a felekezet között fennálló kapcsokat lazítani fogná: mert itten csak arról van szó, hogy a különböző tényezők közreműködésével teremtsék egy oly alap, a mely az autonom és községi tanintézetek tanárainak nyugdíjjal való ellátását, a mi elszigetelt törekvések útján el nem érhető, lehetővé tegye, a nélkül, hogy az állam az illető felekezeti intézetek ügyeire, a létesítendő nyugdíjalap kezelésén és ellenőrzésén kívül magának valami befolyást biztosítani akarna.

Az önkéntes belépés elvét helyesli, mert reméli, hogy a jövőnk alkalmat fog nyújtani a gyengébb iskoláknak is arra, hogy az országos tanári nyugdíjintézetbe beléphessenek. A köteles szolgálati időnek harmincz éven túl való kiterjesztésétől ő sem idegenkednék. A tanítóképezdei tanárok felvételét első sorban kéri, mert az ágostaiaknál ezek többnyire gimnáziumi tanárok is, csak a soproni képezdének van három külön tanára. Az akadémiai tanárok felvétele nagyobb nehézséggel járván, az későbbre is halasztható.

Dózi Imre debreczeni ref. főgymnásiumi tanár köszönetet mond a miniszternek a protestáns tanárok részéről a középiskolák fejlesztésére irányuló jóakaratu gondoskodásáért.

A közoktatásügy legfőbb factora — úgy mond — a tanító személyzet, az egész közoktatásügy képe az ő szellemének visszatükrözése, munkájának méltányolása, társadalmi és anyagi helyzete a nemzeti tanügy niveaujának fokmérője. És a közokt. miniszter fenkölt gondolkodását épen az mutatja, hogy míg köztudomás szerint középiskolai tanügyünk mélyreható reformjával foglalkozik, ugyanakkor a tanító személyzet sorsának, társadalmi és anyagi helyzetének emelését is elsőrangú feladatának tekinti. — Erre céloz a felekezeti tanárok állami segélyvel alkotandó nyugdíjintézete is, mely a hazai középiskolai tanárság jó részének sorsán enyhíteni, régi aggodalmaikat eloszlatni, régi várankozásaikat kielégíteni van hivatva; ugyanazért a nemzet elismeré-

séhez, mely a miniszter kulturális jelentőségű működését kíséri, e nemes ügy kezdeményezéseért méltán csatlakozik a prot. középiskolai tanárság köszönete és hálája.

De a nyugdíjintézet szervezete úgy, a mint van, sokkal több jóakaratot mutat, mint megvalósítható feltételeket; legalább a tanintézetek részéről a belépésre megkívánt feltételek oly magasak, hogy igen könnyen veszélyeztethetik magának az intézménynek megvalósítását. Sok a fentartó testületektől évenként kívánt 5%-ja a tanári törzsfizetésnek; mert ha vesszük, hogy pl. a ref. zsinat legközelebb 1200 frtban állapította meg a gymn. tanári törzsfizetést, ez illeték 10—12 középisk. tanár után évenként 600—720 frt ujjabb terhet okozna a tanintézeteknek. Lehet, hogy az állami vagy községi iskolák költségvetésében ez összeg számot is alig tesz, de a prot. iskolák alapítványokon épültek s ma is minden ujjabb szükséglethez megfelelő alapítványokat kell teremteniök; úgy, hogy e nyugdíjintézeti illeték fedezése végett 10—15 ezer frt alapról kellene gondoskodniok. Mert semmi különbség sincs a többi és az erdélyrészi ref. közép és felsőbb iskolák között, a melyekről Szász D. püspök oly sajátosan nyilatkozott, hogy ezeknek nincs fentartó testületök s csak saját alapjaikból élnek. Valamennyi iskolánk fentartója a mult és jelen prot. társadalom, mely nemes áldozatkészségével iskoláink tovább fejlesztésének alapjait mindig megteremtette.

E mellett legtöbb gymnasiumunk még ma is messze áll a zsinati törvényben megszabott tanári fizetés mértékétől, a melyre első renden törekednie kell; — a nyugdíjintézetbe való belépése tehát megbénítaná a fungens tanárok fizetésének emelésére irányuló törekvésében, mert hisz ennek emelése magával vonná a nyugdíjintézeti járulék növekedését is. Arra sem igen lehet építeni, hogy — a mint a tervezet contemplálja — a fentartó testületek terhén, a meglevő tanári nyugdíjintézetek segíthetnének; mert ez intézményeket a legtöbb helyen a tanárok saját filléreikből alkották és így annak első renden az ő személyes illeteik fedezését kell pótolniok.

De még sulyosabb a tervezet szerint a tanulókat terhelő 3 frt. A prot. iskolák köztudomás szerint nemcsak szegény iskolák, hanem a szegények iskolái; sehol annyi szegény tanuló, sehol annyi tajdíjengedmény, mint ezekben. Debreczenben pl. a gymnasium hetedfélésszáz növendékének több, mint egyharmada részesül több-kevesebb tandíjkezdvezményben. Az sem áll egészen, hogy ez iskolában oly csekély a tandíj, hogy e 3 frt érezhető nem volna; mert míg némely tanintézetünkben főleg a nem prot. növendékek tandíja meghaladja az államiskolák tandíját, addig a többiekben is a protestánsok sokkal magasabb tandíjat fizetnek az államiskolákba járó gyermekek szüleinél, az iskoláknak magoknak fentartásában. A prot. társadalom gondoskodván ez iskolák mindennemű szükségleteiről, ebben fizeti le a tandíjat s innen van, hogy sok tanintézetünkben a helyi illetőségű növendékek esakis ujjabb időben fizetnek tandíjat. E mellett ez ügynek egész odiuma a prot. tanárookra háramlanék, s van is benne némi megalázó, hogy míg hazánk más középiskoláiban a tanuló ilyen díjat nem fizet, prot. iskoláinkban az állam sanctionálná a tanári nyugdíjnak a tanulókkal való fizettetését.

Ezek folytán okvetetlenül le kell szállítani a nyugdíjintézetbe való járulási díjakat, különben tartani lehet, hogy a miniszter nemes intenczióival épen ellenkező fog történni, a mennyiben igen kevés prot. iskola lesz azon helyzetben, hogy ez intézetbe beléphessen. A díjak leszállításának arra a módjára, melyet Szász K. püspök

javaslatba hozott, hogy t. i. a tanárok nyugdíjra jogosult szolgálati ideje is emeltessék fel 40 évre, mint az állami tisztviselőké, el lehet mondani, hogy medicina peior morbo. Más a tanterem, más a hivatalszoba munkája. Hazánk tanügyi haladása mellett ily eszme ma már csakis egy prot. férfiak értekezletén merülhet fel, a kik hozzá vannak szokva, hogy minden közintézményünk áldozatból, anyagi és szellemi erők áldozatából áll fenn. Különbösen is erkölcsi lehetetlenség, hogy ugyanazon államkormány, mely az állami középiskolai tanárok szolgálati idejét 30 évben szabta meg, most, midőn a felekezeti tanügyet is emelni akarja, ily bántó különbséget tegyen az állami és felekezeti tanár szolgálata között.

Az iskolák járuléka a fentartó testületre nem állapítható meg magasabb összegben, mint a tanári törzsfizetés 3%-jében, a tanulók díja pedig 1 forintban. Ekkor pedig, ha a törvényhozás igazi szolgálatot akar tenni a prot. tanügynek, a nyugdíjintézetbe való belépéstől csak azon iskolákat kell felmenteni, melyek a nyugdíjról magok is tudnak gondoskodni, mint a hogy a néptanítói nyugdíjtörvény szól. Máskülönbösen a törvény csak papiroson marad. Végül szóló kéri a minisztert, hogy az akadémiai és tanítóképezdei tanárok nyugdíjügyét már e tervezetbe vegye fel; mert a prot. tanintézeteknél e tanügyi ágak oly szorosan össze vannak forrva, hogy egymás nélkül vagy be sem léphetnek e nyugdíjintézetbe vagy a történelmi fejlődés és tradíció folytán létrejött kapocs szakad meg közöttük.

Poszvek Sándor soproni liceumi tanár számadatokat közöl annak kimutatására, hogy kedvezőbb kulesot is lehet felvenni a hozzájárulásra nézve. Az állami dotáció emelését kívánja.

Fejes István lelkész, a sárospataki főiskola algonoka, elismeréssel szól a miniszter eljárásáról, a kinek módjában lett volna megszabni a feltételeket s törvénybe iktatni, de meghallgatta az érdekelt köröket, mielőtt ezt tette volna. Reménye van a mondottak után, hogy a feltételek mérsékelten fognak. Feltétlenül szükségesnek tartja, hogy az akadémia is felvétesse már most az intézetbe, a mit pénzügyileg is lehetségesnek tart, ha a nyugdíjazásnál egyelőre a már említett fokozatosságot alkalmazzuk. Szerinte 20-nál több az első években nem lenne nyugdíjazható a 30 éves tanárok közül, s így például 12 év alatt vitetnék a törvény egészen keresztül. De szükséges ez azért is, mert a vezérlő főiskolák belépése jó hatást gyakorolna a többiekre is a belépés tekintetében. A theologiai tanárok felvételét az autonómia szempontjából kifogásolhatónak nem látja, így gondolkodik a tiszáninneri ref. egyházkerület is. A pénzáldozatot, a mely e czímen felmerül, szívesen viseli az egyház. E tekintetben, hogy tudniillik a theologiai tanárok felvételére van-e kilátás, tájékozást kér a minisztertől, mert kedvezőtlen esetben az egyháznak kell azokról idejekorán hasonlóan gondoskodni. A tanítóképző intézeti tanárok szerinte is leghelyesebben felvéhetők az országos néptanítói nyugdíjintézetbe.

Ludmann Ottó tanár szintén megköszönvén a miniszter gondoskodását, a kötelező belépést csak abban az esetben tartja mellőzhetőnek, ha a be nem lépőkre nézve kimondatik, hogy hasonló nyugdíjjal láttassanak el.

Dr. Bartha Béla sárospataki jogtanár a jogakadémia felvételét mellőzhetlennek tartja már azért is, mert az újabb tervezett vizsga- és tanulmányi rendszer újabb tanárokat s egyuttal magasabb tanári kvalifikációt fog kívánni, a mit tenni a viszonyok javítása nélkül nem lenne méltányos. A szolgálati idő felemelése ellen helyesen érvel.

Báró Prónay Dezső, az ág. ev. egyház főfelügyelője, azon meggyőződését fejezte ki, hogy a tervező minisztert nem külön felekezeti vagy tanári érdek, hanem az általános kultura érdeke vezette, a miért neki köszönetet mond. Ő sincs távol attól az aggodalomtól, ha pusztán egyházi szempontból tekinti a fejleményeket, hogy a középiskolai törvény megalkotása után inkább tágul a rés, a mely az autonóm egyház és iskolai között támadt. De az önkényes belépés elvében megnyugvást talál. Nem helyesli, hogy a teher nagyobb része a fentartókra nehezedik, pedig már csak azért is megfordítva kellene lenni az aránynak, minthogy országos intézetről van szó s így méltányosság szerint inkább járulhatna az állam 81 ezer s az érdekelt 60 ezer forinttal. Különbösen autonóm körben is lehetne annyi megérőltetéssel s az államsegély aránylagos felosztásával a cél megvalósítani. Kívánja, hogy a létező külön nyugdíjintézetek vagy segélyegyletek, mint magántermészetű intézmények, jövőre is fentarthatók legyenek.

Dr. Bogyó Sámuel kereskedelmi akadémiai tanár, a matematikai szakreferens, a Kovács Albert számadataira reflektálva, előadja, hogy kikerekített összegek vannak felvéve, a mint a tervezetből is látszik. Többek között bizonyítja, hogy ha az első öt éven belől csak a 65 életévet betöltött tanárok bocsáttatnának teljes nyugdíjba, ez a rendszabály maga 10—11 ezer forint megtakarítást eredményezne. A tanulók után fizetendő összeget százalékban lenne czélszerű kifejezni. A tanítóképző intézetek felvétele nagyobb teheremelkedést eredményezne, de ha azokat nyugdíjazás céljából a kereskedelmi iskolákkal kapcsolnók össze, kevesebb költséggel be lehetne érni, minthogy az utóbbi intézetek még jó ideig fiatalok maradnak, s így fölösleg is mutatkoznék azoknál.

Tóth Sámuel debreczeni hittanár és egyházkerületi főjegyző kimutatván azt, hogy mily szoros és elválaszthatatlan viszony létezik az úgynevezett protestáns főiskolákat alkotó intézetek között; mennyire össze vannak nőve s forrva például a debreczeni főiskolánál a gymnasium, tanítóképezde s akadémiai tanszakok tanárainak érdekei egymással a nyugdíj kérdésénél is; és ismeretvén a debreczeni főiskolánál létező tanári nyug- és gyámintézet vagyoni erejét és föltételeit, a mely intézetben jelenleg 32 rendes tanárnak van jogigénye s kiemelve, hogy ha csak a szoros értelemben vett gymnasiumi tanárokról történik gondoskodás, tehát csak 13 egyénről, s a megoldás nem együttesen történik: akkor sok nehézség, bonyodalom és félreértések állhatnak elő: kéri a minisztert, hogy tegye lehetővé a debreczeni főiskolára nézve is a beléphetést az által, hogy a tervezett nyug- és gyámintézetbe vétesse föl a gymnasiumi tanárokon kívül a tanítóképezdei és akadémiai tanárok is.

Dr. Böhm Károly, a budapesti ág. ev. főgymnasium igazgatója szintén úgy a maga, mint tanártársai nevében és megbízásából is köszönetét fejezi ki a miniszternek. Attól tart, hogy az egyház nem leend képes a szükséges költségeket, a melyek a belépéssel járnak, előállítani. Másrészt azonban a mostani rendezetlen állapotban — a nyugdíj kérdését illetőleg — viszonyaik fenn nem tarthatók. A szükségleti összeg nagyon peszsimisztikus számítás eredménye, mert 141,000 forintra szükség nem lesz. Terhesnek tartja az 5%-ot a kisebb fenntartó testületekre nézve; de különösen terhesnek a tanulók után fizetendő 3 frtot, a miért ezek leszállítását kéri.

Tisza Kálmán még egyszer a hallottak után felszólalván, előadja, hogy a theol. tanárok bevonását nem

óhajtja, mert bár a tervezet a felekezeti ügyeibe való beavatkozástól óvakodik, vegyes bizottságot kontemplálván a nyugdíjazás egyes eseteinek elintézésére, de a felekezetek közt könnyen féltékenységet idézhetne elő a felvétel és félreértésekre adhatna alkalmat, minthogy itt nemcsak egy-két, hanem több felekezetről van szó. Maga is azt tartja, hogy állami érdek is a theol. intézetek fentartása, de ha más irányban az államtól több segítséget nyerhetünk, módunkban leend a theol. tanárokról is gondoskodni. Előnynek tartja a kényszer hiányát; legkevésbé fogadná el az önkéntes belépés kimondását azzal a feltétellel, hogy a be nem lépők tanáraikról hasonlóan gondoskodjanak, mert ez a kényszernek kerülő uton való alkalmazása volna; akkor inkább az egyenes kényszert alkalmazná. Megnyugtatja az is, hogy a fennálló nyugdíjintézeteket nem érinti a tervezet. Azt is helyesli, hogy az átmenetnél a tömeges nyugdíjba lépés mérsékeltesse. Óhajtja, hogy az akadémiák többi részei is a képezdek vétessenek fel; de hogy a képezdek tanárai a tanítói nyugdíjintézetbe helyeztessenek, nem tudná helyeselni, mert kétségkívül felébresztené az illetők érzékenységet, ha magukat mintegy a többi tanároktól elkülönítve látnák. Az állami hozzájárulás emelését óhajtja, az 5%-nak 3%-ra vagy legalább 4%-ra való leszállítását.

Gróf Csáky konstatálja, a mit mindenkor tapasztalni lehet, hogy az általános vita a részleteket is felölelte, annyira, hogy a kérdést most is már egészen megvilágosítva láthatjuk magunk előtt, a nélkül, hogy tulajdonképp a részletes tárgyalás forma szerint megtörtént volna.

Megnyugvással konstatálja, hogy a tervezett nyugdíjintézetet általában helyesléssel fogadta az értekezlet. Az egyes kérdésekre térve át:

1. Már ab ovo eltekintett minden kényszertől a belépést illetően, abból indulván ki, hogy az ellentétben áll a felekezetek s más autonóm tényezők önrendelkezési jogával. Csak így vehetők irányadóul a különféle viszonyok, a melyek az egyes intézeteknél mutatkoznak. Ha kényszert akart volna alkalmazni, akkor a legrosszabb helyzetű intézetet kellett volna a számításnál irányadóul venni, a mely nagyon csekély vagy épen semmi hozzájárulásra sem képes, a mi azzal járt volna, hogy az állam vegye magára az egész költséget. Reménye van, hogy a nagy többség mindjárt kezdetben be fog lépni, később a viszonyok javulásával a többi is.

Hogy ki fogja a költségeket viselni, a tanár, fentartó vagy tanuló-e és mily arányban, az az érdekeltek belkörüi intézkedésére van fenhagyva: a kormány érdeke csak az, hogy számíthasson bizonyos összegekre e forrásból.

2. Másik főelve az egyenlősítés az állami és a többi tanárok között az által, hogy ugyanazon elbánásban fognak ezek részesíttetni, mint az előbbiek a nyugdíjtörvény alapján. Már e miatt sem lehetne a harmincz évet felemelni, ez már meghaladott álláspont; sok érdek követeli, hogy az átlépés és beszámítás lehetővé váljék.

3. Maga részéről — mondja a miniszter — mindent megtett az állami hozzájárulás lehetővé emelésére, de az állam szükségei más irányban is jelentékenyek. Igaz, hogy terheket ró az intézmény a fentartókra, de az érdek közös, méltányos, hogy a teher is közös legyen az állam és az érdekeltek között. Az összes hozzájárulás alig leend 120—125 ezer forintnál több redukciók utján.

4. „Országos” jelzőt az intézetnek azért választott, mert sem helyhez, sem kerülethez nem köthető; de azért, hogy országos, nem vált állami jellegűvé. A ke-

zelést az államnak kell átvennie, de ebből nem következik semmi befolyás az állam előnyére. Sőt, ha a közigazgatási bíróság intézménye életbe lépne, arra óhajtana bizni a döntést, mint érdektelen organumra inkább, mint a kezelőknél hagyni.

A törvényjavaslatba befoglaltatni szándékozik, hogy tíz év után újabb számítás és mérleg készíttessék, a mi a helyzet javítására mindenkor alkalmat nyújthat.

Közóhajtásképen látta nyilatkozni *először* azt, hogy az érdekeltek hozzájárulása lehetőleg alászállíttassék, a mire törekedni fog; *másodszor*, hogy a jogakadémiai, tanítóképezdei, kereskedelmi, felső leányiskolai és óvóképző intézeti tanárok is felvétessenek, különösen pedig első sorban a jogakadémiai és tanítóképezdei tanárok; ennek valószínűségét is lehetőség szerint igéri a miniszter; *harmadszor*, több felől hangoztatva lett, hogy kezdetben tömeges nyugdíjazások a költségek kiméltése végett ne forduljanak elő. Erre is figyelemmel lesz.

Végül köszönetet mond a miniszter a megjelent értekezleti tagoknak, hogy intenciójával a legjobb indultal foglalkoztak, azt mintegy magukévá tették, keresztülvitelét megkönnyítették s annak a közel jövőben való megvalósítását biztosították.

A miniszter nyilatkozatát az értekezlet több pontjaiban hangos helyesléssel kísérte s általában azzal a benyomással osztozott szét, hogy egy igen fontos országos intézménynek mielőbbi életbeléptetését egészen biztosítottak lehet ma már tekinteni.

Tisza Kálmán köszönte meg az értekezlet nevében a miniszter buzgalmát és jóakarátát, a mit az értekezlet éljenzése kísért.

Dr. Bacsoni Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

A máramaros-ugocsai egyházmegye közgyűlése.

Egyházmegyénk e hó 5-ik napján *Csernák István* esperes és *Váradny Gábor* gondnok elnökök alatt Nagy-Szőllősön a vármegyeház nagytermében tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését, a melyen a képviselők, küldöttek s más hívek is rendkívül nagy számban jelentek meg.

A templomban *Szép Ferencz* tiszta-ujlaki lelkész által végzett ima után a megyeház nagytermében *Csernák István* esperes mondott buzgó imát, mely után *Váradny Gábor* gondnok üdvözölte az egyházmegyei gyűlés tagjait.

Beszéde folyamán örömet fejezi ki gondnok a fölötte, a mi azt hiszi, az e. m. gyűlés öröme is, hogy az 1891. december 5-ik napjára egybehívott zsinat 3 ülés alatt befejezte munkálkodását s részint revisió által, részint önállóan törvényeket alkotott, általában kodifikált.

Nem szándékozik gondnok az alkotott törvények bírálatába bocsátkozni, mint a melyekre nézve a jövő s a gyakorlati élet lesz hivatva ítéletet mondani, csupán azt az óhajtását fejezi ki, a mely óhajtás bizonynyal minden protestáns, minden magyar hazafi óhajtása is, hogy az alkotott törvények legyenek protestáns egyházunkra nézve olyan üdvösek, olyan gyümölcsözők, mint a hogy azokat a törvényhozók az ő legjobb akaratukkal, legnemesebb intencióik szerint kontemplálták.

Gondnok beszédében reá mutat a vallást s a hitfelekezeteket érdeklő azon nagyfontosságú kérdésekre, a melyek az országot huzamosb idő óta izgalomban

tartják s a melyek alkalmasok lehetnek arra, hogy a hitfelekezetek között eddig fennállott békés egyetértést megzavarják s a honpolgárok nyugalma veszélyeztessék; ezen kérdések taglalásának mellőzésével csak az iránti meggyőződését fejezi ki, hogy a megindult szabadelvű áramlat elébb-utóbb diadalra fog vezetni s az 1848-iki törvények által a *vallásszabadságra* s a *hitfelekezetek teljes egyenjogosítására* irányzott rendelkezések érvényesülni fognak.

Nagy és gyökeres reformok, úgy mond gondnok, rövid idő alatt nem vihetők keresztül, de ha egyszer az ez irányu mozgalom határozottan megindult, — azt lehet ugyan gátolni, akadályozni, de végkép meggátolni, végkép meghiusítani nem lehet. Ha a tavasz, a *valódi* és nem a *csalóka* tavasz beköszöntött, a természeti erők működését, a természet hatalmának érvényesülését semmi nemű földi hatalom nem fojthatja el.

Beszéde végén reámutat gondnok arra a körülményre, hogy az általános választástól fogva a törvény által megszabott tíz évi ciklus ez év november havában lejár és ennek következtében a törvény rendelete szerint gondnok, esperes elnöktársa s a többi tisztársak nevében is tisztai állásukról lemondanak, kérvén, hogy az általános választás iránt az e. m. gyűlés rendelkezni méltóztassék.

A tisztviselők eddig teljesített működéséről nem kíván gondnok szólni, miután az e. m. gyűlés, egyházközségek s az egyes hívek vannak jogosítva, sőt kötelezve annak elbírálására, hogy a tisztviselők miként sáfárkodtak a reájok bízott talentumokkal; gondnok tehát az emberi gyarlóságból eredő természetes fogyatkozások következtében netalán történetelt hiányokkal vagy esetleg mulasztásokkal szemben csak annak konstatálására szorítkozik, hogy a tisztviselők lelkiismeretük s legjobb meggyőződésük szerint tőlük telhetőleg törekedtek hivatalos kötelezéseiket teljesíteni s ha erős, tiszta akaratoknak a kivívott siker, az elért eredmény talán nem mindenben felelt meg, ezt senki nem fájlatja inkább, mint a tisztikar.

Ezek után megköszönve esperes-elnök és tisztársai nevében is az irántok évek hosszú során tanusított nagybecsü bizalmat s kegyes elnézést, — ajánlja tisztársait s magát is az e. m. gyűlés további jóindulatába, emlékezésébe.

Ezzel az egyházmegyei gyűlést esperes elnöktársa s a maga nevében is megnyitottak nyilvánítja.

Az elintézés alá került folyóügyek sorában különös érdeklődést keltett a szigeti egyházközség jelentése, mely szerint a templom és torony díszesen befejezése alkalmából az egyházközség *Szikszay Zoltán* lelkész ügybuzgalmának fáradhatlan és sikeres munkásságának elismeréséül 800 forint évi fizetését 1000 forintra emelte. Általános éljenzéssel fogádtatott ezen örvendetes jelenség, egyszersmind úgy *Szikszay Zoltán* lelkésznek, mint a páratlan buzgalma s áldozatkész főgondnok *Szóllóssy Antalnak*, valamint az egész egyházközségnek a felmutatott szép eredmény elismeréséül jegyzőkönyvileg is köszönet szavaztatott.

Egy másik örvendetes jelenség volt, hogy *Horváth Menyhért* egyházmegyei tanácsbíró s nyugdíjazott kir. járásbíró 100 frtot küldött be a papi özvegyek és árvák gyámintézete javára, miért hasonlólag jegyzőkönyvi köszönetet mondott a gyűlés.

Az összes tisztikar lemondása következtében az általános választás elrendeltetvén, a szavazatok beküldésére május hó 31-ike tüzetett ki záros határidőül, s az esperes elnökle alatt a szavazatok felbontásával

megbízott küldöttség fölhatalmaztatott, miszerint azokra nézve, a kik általános többséget nem nyernek, az új szavazást elrendelhesse.

A leköszönt tisztikar mandátuma csak folyó év november havában járván le, hivatalos teendőinek további teljesítésére utasított az őszi gyűlésig, a midőn a szavazatok végeredményének konstatálása után az új tisztikar veendi át hivatalát.

Az érdekes és minden ízében tárgyilagos és valódi ügyszeretetet tanusító tanácskozás befejezése után az elnökség köszönetet mondott *Nagy-Szóllós* város közönségének, a közgyűlési tagok vendégszerető szíves ellátásáért, — *Szentpály István* közszeretben és tiszteletben álló alispánnak, egyszersmind egyházmegyei tanácsbírónak pedig azért, hogy a megyeház nagytermét a közgyűlés részére átengedni szíveskedett.

r. l.

Ugyanezen egyházmegyéből a következő tudósítást vettük meg:

Egyházmegyénk ez évi első gyűlése f. hó 5-én *Nagy-Szóllósön* Ugocsa-megye székházának nagy termében tartatott meg. Közérdekű tárgya ez alkalommal alig volt.

Az esperesi imát *Várady Gábor* szokott ékesszólással előadott elnöki megnyitó beszéde követte. Egyházi életünk közel mult eseményeire reflektált ebben, s nagyon röviden csak per tangentem szólott, az egész ország közvéleményét ideges izgatottságban tartó, a jelenlegi kormány programjába felvett egyházpolitikai kérdésekről, melyekre vonatkozólag azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy nincs kétsége felőle, miszerint ez, a liberalizmus diadalával végződik. Végül pedig a 10 éves mandátum lejárván, egyházmegyénk szabályai szerint az egész tisztikar nevében hivataláról leköszönt. Ennek következtében az új választás elrendeltetett, mely után a közalapi, gyámintézeti s államsegélyt kiosztó bizottsági jelentések, — melyek igen természetesen csak egyházmegyénket érdeklík, — olvastattak fel, s az esperes úr időközi intézkedéseit tárgyaló jelentetés vétetett tudomásul és erősített meg, s olvastattott fel *Horváth Menyhért* tanácsbíró levele, melyben a gyűlésről való elmaradását jelzi, de a melynek kapcsán 100 frtot küldött a gyámintézeti pénztár számára. *Lelkes* éljenzés követte a *Demosthenes*nél szebben beszélő levél felolvasást.

A gyűlés többi tárgyai közül csak egy párt tartok olyannak, a mely egyházi életünket érdeklík kísérő közönségünknel figyelmet keltő lehet. Egyik a dabolczi egyház ügye. Ez, egész tengeri kigyóvá nőtte már ki magát, mely veszedelmes fejét nem csak időnként, hanem minden egyes közgyűlésen felüti. Ezen egyházban, oly magos az egyházi adóztatás, miszerint alig hiszem, hogy volna széles Magyarországon egyetlen hely, hol az egyházi teher az itteni mértéket megütné. — 315 lélek papot és tanítót tartott idáig; de az elviselhetetlen teher arra készteté, hogy az állások egyikének megszüntetésére lépéseket tettek. Ők megelégedtek volna egy tanítóval is, s az igen közel eső halmi egyházhoz való affiliálással vágyok teljesült volna. De ez nem lehetett, mert rendes lelkészek van, a ki meg a tanításra nem vállalkozik. Ebből keletkezett a veszedelem, s tart már évek óta, s bizony nagyon szomorú gyümölcsöket termett. Számos család catholizált, s újabb jelentkezők is vannak, s az ott igen gyakran megjelenő küldöttségek azt jelentik, hogy mindennek oka az elviselhetetlen teher, melyre már másnemű orvosi szert nem tudott közgyűlésünk kitalálni, mint az állami vagy községi iskola felállításában

való megnyugvást, bár én azt hiszem, hogy ily esetben az egyházmegyének joga volna rendelkezni egy lelkész felett s szorítani őt a tanításra is, mert nagyon féltő, hogy itt az áttérések folytattatni fognak, mert a lelkészi fix fizetést a csekélyedő lakosságnak is fizetni kell, s így a teher nagyobbodni fog, de elvégre nem lesz kitől beszédni ezt, s a lelkész fizetés, az egyetemes egyház hívó nélkül marad. Ide kellene a közalapú segély! De ezek szegények, az ezt illető fizetést sem teljesíthetik s e miatt segítséget ott sem kapnak.

Egy másik érdekes ügy a *fertős-almásiak* ügye, a kiknek az egyházmegye azt hagyta meg, hogy váltóköveteléseiket kötelezvényekre konvertálják. De nem tették, sőt a kötelezvényeken állókat is váltókra adták ki. Érdekes eszmecsere indult meg e felett, hogy melyik pénzkezelésmód a jobb. Elvégre odadólt az ügy, hogy falura, ahoz nem igen értő emberek közé, a pontosságot nagyon igénylő váltó nem való s ennek beszüntetésére utasítottott újból *Fertős-Almás* is.

A gödényháza belhivatalnokok kérvénye is fontos jogi kérdést hozott felszínre. Az itteni egyház, a papi és tanítói telkek után regálékártalanítást kapott, mely regálénak jövedelmét ezelőtt sem az egyház, sem hivatalnokai nem élveztek. Most az összeg kamatját kéri. Van-e joguk hozzá?! Azt hiszem igen, mert az ő haszágatukban levő telkek kaptak. Az ügy azonban érdemlenes véleményezésre a jogügyi tanácsosnak adatott ki.

Elhatározta végül a közgyűlés azt is, hogy 56 évig kebelében szolgált néhai *Gönczy Dániel* sirja felé emelendő szobor költségeit, melyre társadalmi uton 57 frt gyűlt, a közpénztárból 100 frtra kiegészíti.

M.-Sziget, 1893. ápril 6.

Szikszay Zoltán,
ref. lelkész.

A n.-szalontai egyházmegye közgyűlése.

Ápril 6-án, Nagy-Szalontán, a gymnásiumi nagyteremben tartotta meg a nagy-szalontai egyházmegye tavaszi közgyűlését. A gyűlés kezdete előtt reggeli $\frac{1}{2}$ 9 órakor *Lovassy Ferencz* a város intelligens polgáraiból alakult 100 tagból álló gyülekezet élén hévvel előadott beszédben üdvözölte *Tisza Kálmán*t, az egyházmegye gondnokát, ki *Ertsey Sándor* vendége volt. A megtisztelő üdvözlésért *Tisza Kálmán* meghatva mondott köszönetet.

Az egyházmegyei közgyűlésen *Szél Kálmán* esperes és *Tisza Kálmán* gondnok elnökle alatt 5 egyházi, 5 világi tanácsbíró, 16 rendes, 4 segédlelkész, 5 tanító s több képviselő jelent meg. Az esperes buzgó ima elmondása s elnöktársa üdvözlése után megnyitván az ülést, pár meg nem jelent tag kimentő értesítésének tudomásvételével az esperesi jelentés felolvasása következett.

A vallás-erkölcsi állapotok kielégítőeknek mondhatók, az anyagiak örvedetes fejlődést tanúsítanak. Építkezésekre tetemes összeg fordított, s az adományok is jelentős mennyiséget (4136 frt 53 kr.) tesznek. Örvedetesen vették tudomásul, hogy király ő felsége a kisházai leányegyháznak 80 frtot, a pénzügyi kormány a radnalippai missiói egyháznak lelkészi fizetésre 10 kat. hold földet adományozott. Néhai *Osváth Imre* sarkadi lelkész emlékét az egyházmegyei közgyűlés jegyzőkönyvében külön lapon határozták megörökíteni. A lelkészi gyámintézet választmányi tagjának *Nagy Imre* ugrai lelkész s egyh. m. aljegyzőt választották meg. A gyámintézet pénzügyeit (53 ezer frt) a betérjesztett jelentés szerint rendben találták; kimondták határozatképen (igen helye-

sen!), hogy a segélyek ezentúl félévénként osztassanak ki. A pénztárnok tiszteletdíja 100 frtról 200 frtra emeltetett. *Nagy Péter* geszti lelkész lemondása következtében a megüriült egyházm. pénztárnokságra *Bagdy János* anti lelkészt választották meg, s a volt pénztárnok 30 éves buzgó munkálkodását, ki betegsége miatt távol maradt, a következő határozattal kívánta az egyh. megye elismerni:

„Sajnálattal fogadja el az e. m. közgyűlés régi buzgó és hű pénztárnokának lemondását, s hálás köszönettel válik meg tőle, ki 30 év óta kipróbált hűség-gel, odaadó szorgalommal, előrelátó gondossággal, mindnyájunk szeretetétől s tiszteletétől környezve sáfarkodott egyházmegyénk anyagi ügyei körül, áldás kívánattal kísérve őt jól megérdemelt nyugalomába.

A számvevőszék jelentése szerint 44 egyházi számadás van rendben, 9 egyházét pótlás végett vissza kellett utasítani. *Ferenczi Gedeon*, aradi lelkész lemondott s az egyházzal kötött ide vonatkozó szerződését megerősítés végett bemutatta. Többek hozzászólása után a kérdés ügy oldatott meg, hogy a nyugalmazott lelkész 800 frt nyugdíjat kap; az állomás betöltendő s az új lelkész javadalmazását a lakáson kívül jórészt a járulékok fogják képezni. A *tanügyi bizottság* jelentése szerint főként a belényesi járásban, egyrészt az illetékes közigazgatási közegek lanyhasága miatt az iskolamulasztás nagy árnyokat öltött. A közgyűlés kellő helyre fordul az orvoslásért. A *sarkadi presbiterium* a tankötelesek iskolába járatása ügyében a közoktatásügyi törvények pontos megtartására utasított. A *radna-lippai, boros-jenői és erdőhegyi* missiók jelentései tudomásul vétettek. A *lelkész jelölő bizottságba Ertsey Sándor, Tisza István, Balogh Ambrus* rendes-, *Sántha István, Nagy Imre és Márk Ferencz* póttagoknak választották meg; egyházkerületi képviselők *Tisza István* és *Balogh Ambrus lesznek*. Több kisebb jelentőségű ügy elintézése után a N.-Váradon létesítendő prot. felsőbb leányiskola kérdését tárgyalták.

Tudva van e lapok olvasói előtt, hogy 3 egyházmegye (bihari, nagy-szalontai és érmelléki) két évvel ezelőtt tervbe vette a *Nagy-Váradon* felállítandó *internátussal* egybekapcsolt protestáns felsőbb leányiskolának közös erővel leendő fölállítását. Memorandum talán már kettő is jelent meg s bizottság is volt „háromas” is, „ötös” is, de eredmény csak e gyűlésen lett. *Balog Elek* világi tanácsbíró terjesztette elő az ötös bizottság jelentését s többek, de kivált *Tisza Kálmán*nak igen figyelemre méltó fejtegetése után a következőkben állapodott meg a közgyűlés: 1. Azon reményben, hogy a másik két egyházmegye is hasonló akcióra kész, egyházmegyénk *mint testület* már most *egy ezer forint* alapítványt tesz a kérdéses intézet alapjára (a tűzbiztosítási alapból). 2. Fölhívást intéz egyházmegyénk az egyházközségekhez, hogy e fontos hivatású intézetet erejük szerint bizonyos ideig évi járulékkal segélyezzék. 3. Óhajtja a nagy-szalontai egyházmegye, hogy a nagyobb szabású *társadalmi* gyűjtés még ez év folytán megkezdessék.

Feljegyzésre méltó világi elnökünknek, *Tisza Kálmán*nak a gyűlés folyamán tett amaz *egyéni nézete*, melynél fogva *Váradon is és általában olyan helyeken, hol állami felsőbb leányiskolák (vagy polgári iskolák) vannak, nem annyira tanintézeteket kellene nekünk felállítani, mint inkább internátusokat s az azokban olcsón ellátott növendékek az állami intézetekben nyernének oktatást.*

A tárgysorozat kimerítettven, a gyűlés bezáratott. Délben a „Korona“ vendéglőben közebéd volt, melyen a lelkes felköszöntők egymást érték. Bő alkalmat adott arra az *idők mai járása*. Említsük fel itt a Tisza Kálmánét, ki így szólott: Mondták itt ma, hogy a világiak a protestáns egyház oszlopai. Az oszlopok elporladoznak, de egy nem porlik el soha: az anyaszentegyház s a vallás. Az anyaszentegyház s a vallás hű szolgáláért: a lelkészi karért üríti poharát.

r. l.

NEKROLOG.

VERES IMRE.
1812—1893.

Múlt hó márczius 27-ikén reggeli 5 órakor ismét egy nemes szív dobogását szüntette meg a sorsunktól elmaradhatatlan halál. Néhai Veres Imre paptamási lelkész, a kicsiny, de virágzó egyház buzgó lelképásztora, kedves családjának szeretve tisztelt feje 80 éves korában rövid 5 napi szenvedés után érkezett el a szegény reformált lelkész egyetlen megérdemelt jutalmához, ahoz a csendes sírhoz, melyben az élet fáradalmait kipihent teste majd az öröklét dicső koszorújával ékesítve, Ura, Krisztusa szavára szebb ruhába öltözik által, hogy a hív szolga, ki kevesen hű vala, többre bizassék ezután.

Mint az első apostolok, mint a ref. lelkészek legtöbbször, egyszerű szüléktől származott. Fürtán (Biharm.) született 1812. december 31-én. Tanulói pályáját otthon a falusi iskolában kezdte, a gymnásiumot, theológiát és jogot a debreczeni alma mater nevelő kebelén végezte; szülei korlátolt viszonyai miatt önerejére s a főiskola dajkálo emléire volt utalva. Tanulmányainak végeztével a berettyó-ujfalui rektoriára ment ki, hol mint tanító, énekevezér és organista kifogás nélkül állotta meg helyét s nyerte meg a nép szeretetét. Innen N.-Váradra távozott káplánnak, majd rövid idő múlva Mező-Telki hívta meg papnak s e kicsiny község sokat köszönhet az elhunytának, ki a jólét megalkotásán, a rend megállapításán fáradságot nem ismerve küzdött, melynek gyümölcseit ma már jólétnek örvendő nép élvezi.

Mint az Alföldnek tápláló kenyere nem díslik a hegyi sziklákon: úgy az ő testi szervezete sem bírta ki soká a telki levegőt, megrongált egészségével szelidebb éghajlat alá kívánczolt, s így cserélte fel azt a korszántói, majd a pap-tamási lelkészi állással s különös, hogy az ezelőtt még 10—15 évvel is mocsáros vidéken annyira megerősödött testben és lélekben, hogy betegséget nem ismerve, lelkészi állásában egy félszázadot eltölthetett.

Munkaszeretetével első példa volt hallgatói előtt s edzett alkatát a folytonos munkásságnak tulajdonította. Mint családapa, gyermekeit sorsához illendően felnevelte; puritán egyszerűségével, gazdálkodásával, agg feleségének nyugalmat biztosított öreg napjaira.

Mint lelkész sokat tett paptamási egyháza rendbe hozására, melynek vezetésében 24 esztendő telt. Dicsőséges, tágas iskola két tanító vezetése mellett, csinosan újjá alakított templom, új tornyával sokáig hirdetik annak emlékét, ki egy 700 lelket alig számláló egyházban a krajczárokkal úgy gazdálkodott, hogy azokból talentumok nőttek.

Csak egy volt, mit építeni már ő nem akart: a lelkészi lakot utoljára hagyta, s aztán nem is fogott hozzá, mondván: „majd csinálja meg az utánam jövő lelkész az ő ízlése és kedve szerint, én már ezzel is

megérem.“ „Az én atyám házában sok hajlékok vannak.“ És csakugyan rövid idő volt már hátra felírva az élőknek könyvében: a pislogó gyertyabél végső lobbot vetett, egy komor márcziusi szél elfujta annak gyenge lángját; márczius 23-tól kezdve már csak füstölgött az élet, 27-én az ablakán besütő reggeli nap a halott halvány ajkát csokolá s a bús özvegy lehulló könnycseppjeiben megtört sugarak hirdették a szeretett családnak: Én már jobb hazába várlak, a viszontlátásig, Isten veletek!

Isten veled boldogult pályatárs! Az örök béke legyen osztályrészed!

Lévai M.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Debreczeni egyházmegye.** A tavaszi közgyűlés e hó 11-ikén tartatott meg. A tárgysorozat terjedelmes, az egyes tárgyak jelentőségteljesek, a gyűlés népes, látogatott volt. Részletes értesítést a következő számban adunk.

— **Érmelléki egyházmegye.** Ápril 14-re rendkívüli egyházmegyei gyűlést hívtak össze, melynek főbb tárgya a tisztikar ujonnan alakulása s szavazás elrendelése esperesválasztásra. Az esperesi hivatalt Nagy István h.-k.-szentimrei lelkész vezeti, mint legidősebb tanácsbíró, ki mint esperesjelölt is kombinációba van hozva. Ér-Mihályfalvára Gulya György nevezetett ki helyettes lelkésznek.

— **A dunántuli egyházkerület** e hó 12-én Székes-Fehérváron közgyűlést tartott, melyen a kedélyeket rég nyugtalan izgatottságban tartó kérdés, a pápai főiskola sorsa került első sorban tárgyalás alá. Ezuttal csak annyit említünk fel, hogy *Autal Gábor* indítványát a Pápan maradás, illetve a főiskola ujjaépítésére irányzott intézkedésnek a jelen alkalommal való megtétele érdekében 52 szavazattal 10 ellenében elfogadták.

— **Egy régi egyházunk feltámadása.** A felső-szabolcsi egyházmegyébe kebeleztetett geszterédi ev. ref. egyház mostoha viszonyok folytán annyira elgyengült, annyira az enyészet sirjának szélére jutott, hogy évtizedek előtt a lelkész elhaltával kénytelen volt egyházmegyénk a lelkészi állást beszüntetni, a pásztor nélküli nyáj a balkányi lelkész gondozására bízott. Ügybuzgó s nagy egyházmegyénk helyzetét teljesen ismerő esperesünk érzé e helyen egy lelkes pásztor nagy hiányát, szükségét, sürgeté az alvó egyház felébresztését s fáradságot nem kimélve keresé folyton a lehetőséget, miként lehetne az egyházat új életre kelteni s fel is találta azon eszmében, hogy Geszteréd központtal — hol meglehetősen templom, szerény lelkészi lak és iskola-épület van — a szomszéd Bököny, Huguaj községek, a Miske és Olapuzta egy részén lakó híveink odacsatolásával körlelkészi állás szerveztessék; e szép eszmét egyházmegyénk magáévá tette s küldöttségei által a megvalósítás lehetőségét konstatálván, a körlelkészség felállítását elhatározá, — határozata a főtiszt. egyházkerület által megerősített. A feltámadás ünnepének órái alig teltek el, egyházmegyénk küldöttsége megjelent Geszteréden e régi, már mondhatni elhalt egyház feltámasztására, megjelent, hogy ott alapot készítsen a körlelkészség felállításának, a hívek meghallgatásával összeállította a lelkészi díjlevelet. Kellemesen hatott a küldöttségre s az újból szervezendő egyház jelenlevő tagjaira, midőn megérkezni látta gróf Degenfeld József ő méltóságát, ki mint Geszteréd község

egyik új, nagyobb birtokosa, kifáradt Debreczenből csupán azért, hogy buzgó tagjául iratkozzék a geszterédi új egyház tagjai közé, hogy igazi protestáns buzgalmának tetteiben adjon kifejezést, lehetővé tévén egy a helyi viszonyokhoz mérten igen szép papi díjlevél megállapítását, 50 frt évi fizetést ajánlva fel körlelkésznek; a gróf úr nemes tette előmozdítja a szép eredményt, mely szerint a körlelkész fizetése évi 740 frtra állapíthatott meg, így lehetővé vált, hogy ez új egyház egy minden tekintetben alkalmas egyént nyerhessen pástórául. Midőn e szép tettet a legnagyobb örömmel hozom tudomására e lapok olvasóinak, nem azért teszem, hogy közleménnyel a gróf úr, mindenki által ismert érdemeit tudassam, erre szükség sincs s akarata ellen is történnék, de teszem azért, hogy e tett például szolgáljon többi protestáns urainknak; mert valóban itt az ideje, hogy ne a Demosthenesek, de a tettek beszéljenek, s midőn a mi nagy közönyösségünk mellett oly nagy feladatot teljesítő Prot. Irodalmi Társulatunk alig képes fennállani, ennek közleményeit s egyházi lapjainkat prot. uraink alig ismerik, épen nem elég hangoztatnunk a mi prot. buzgóságunkat, de tetteikben kell azt nyilvánítanunk; s ha egyházainkat, iskoláinkat nem csak szóval, de tényleg fenntartani akarjuk, addig is, míg bekövetkezik, — mert be kell következnie — hogy egyházi törvényhozásunk fogja kimondani a valódi igazságos alapon fekvő elvet, hogy „*az egyházi adózás a vagyoni alapra fektetendő*,” kövessük a gróf példáját, ki ez elvet önszántából, vallásos buzgalomból már magára alkalmazta. Legyen tétlen Isten áldása s a megérdemelt elismerés jutalma. N. N.

— **Az országos tanári nyugdíjintézet** kérdésével a budapesti Prot. Egyh. és Isk. Lap legutóbbi száma vezércikkben foglalkozik. Nagyon helyesen, azt az álláspontot foglalja el, hogy az állam ne csak segélyezze, hanem állítsa fel maga az autonóm középiskolák tanárai számára tervezett országos nyugdíjintézetet. Együttal kifejezi sajnálkozását a felett, hogy a felszólalásokban hiányzott a mélyebbre ható elvi kritika, a miből pedig egyenesen következett volna lehetett volna az államnak azt a kötelezettségét, hogy a túlterhelt egyházak megkímélésével, az intézet egész terhét magára vegye. „Ezt a hangot szerettük volna hallani a nyugdíjintézet konferencián — mondja említett lapársunk — bátrabban és nyomatékosabban, mint dr. Bacsoni tevő.” Erre nézve meg kell jegyeznünk, hogy a megnevezett értekezleti tagnak teljesen az az alap gondolat képezte felszólalásában a kiindulási pontot, a mit t. lapársunk kifejez; sőt egyenesen az állami érdeket, a nemzeti egység előkészítését s ennek biztosítására a kötelező belépést, s hogy ez lehetővé váljék, az intézet egész terhének az állam által való viselését hangsúlyozta, a mit a közép- és felső oktatás terhének arányosabb megosztása is annyira ajánlatossá tenne. Rámutatott arra is, hogy nemcsak kulturális, de fontos politikai érdekek is követelnék ez intézeteknek az állam érdekkörébe való bevonatását, a minek szükségességét eléggé demonstrálva láthatta az értekezlet már abból a tényből is, hogy az oláh és szász középiskolák határozottan kijelentették az intézettől való távolmaradási szándékukat. Mindezekről szó volt tehát; de a kizárólagos állami hozzájárulás oly messzemenő követelménynek látszott nemcsak a kormány, hanem más irányadó értekezleti tagok előtt is, hogy ha a felszólalásnak kellő nyomatéka nem lehetett, az a felszólaló igénytelenségén kívül épen annak a megdöbbenésnek tulajdonítható, a melylyel e nézetet némelyek fogadták; a mi aztán a felszólalónak is kedvét szegte s vissza-

tartotta a kérdés további kifejtésétől. Kétségtelen az, hogy ma még nem vagyunk a kulturállam azon magaslátán, hogy az állami közszükségletek között egy ily nagyfontosságú szükségleti ág a jelentőségének megfelelő méltánylásra számíthatna s az összes tanügy érdekei pl. a katonai és lötenyészési érdekekkel szemben érvényesülhetnének. Sok idő van még addig; de élnünk kell s el kell fogadnunk azt, a mi kieszközölhető. Az értekezleten sok őszinte hangot hallottunk, a mi a kormány tájékoztatására szolgálhat. A miniszter jóakaratú és türelmes megfigyelője is volt a hallottaknak. Annál kellemetlenebb hatása volt annak a bántó idegességnek és türelmetlen erőszakosságnak, a melylyel egyik igen tekintélyes értekezleti tag a felszólalásokat kísérte, kézzel-lábbal kifejezést adva nagyúri neheztelésének a felett, hogy egyik-másik szegény tanár tőle eltérő véleményben lenni bátorkodott.

— **40 éves jubileum.** Szép ünnepélyre készül a m.-szigeti lyceum: f. évi június hó 25-én tervezi megünnepelni Kardos Károly lyceumi tanár 40 éves buzgó munkálkodását. Az ünnepély, a mint a tervezetből látszik, nagy szabású s minden tekintetben méltó lesz a jubiláns férfiúhoz. Meg lesznek hívva — hogy csak a nevesebbeket említsük fel — a tiszántuli egyházkerület püspöke, Tisza Kálmán lyceumi főgondnok, Máramaros vármegye főispánja, a megyei törvényhatóság, a város, katonai tisztikar, ref. gymnásiumok s több tanintézetek, egyházmegyék, egyházközségek sat. sat. Az ünnepély részleteinek megállapításával nagyobb bizottság foglalkozik, mely már több ízben tartott tanácskozást. M.-szigeti testvéreink önmagukat tisztelik meg, midőn a jeles férfiú érdemeit ily elismeréssel óhajtják méltányolni. Annak idejében lesz alkalmunk az ünnepély lefolyásáról részletesen megemlékezni.

— **Pax.** Köztudomású dolog, hogy azon fanatikus gyűlölet, melylyel az ecclesia militans fekete csuhás hadserege más vallású embertársai iránt viseltetik, mily bigott és türelmetlen tetteknek volt és lesz is melegágya, de még élénkebb fényt vet a nagy békeapostol „Pax” jelszavára fegyverbe öltözött alsóbb papság üzelmeire egy, az a'bbiakban közölt eset: Rakamaz község szomszédságában levő Csoma pusztán egy r. kath. vallású béres keresztányának kérte fel B. kasznár ref. vallású leányát. Midőn a keresztanya megjelent a rakamazi esperes-plébános Szentmarjay úr előtt az újszülött megkereszteltetése céljából, Szentmarjay úr kereken visszautasította: először, minthogy szerinte: „egy eretnek nem tarthat keresztvízre igazhitű katolikust.” Majd azt az engedelményt hajlandó volt felajánlani, hogy ne ő tartsa a keresztviz alá, hanem a szülész nő s úgy be fogja írni őt keresztányának az anyakönyvbe. Midőn az úrhölgy ezt felháborodva visszautasította, még egy ajánlatot tett a tiszt. úr, t. i. jól van, tartsa tehát ő a keresztviz alá, de akkor nem fogja az anyakönyvbe jelezni, mint keresztányát. Végre is az úrhölgy kénytelen volt a keresztányaságról lemondani és eltávozni. Ime ily konok türelmetlenséggel viselkednek a béke és szeretet hirdetői a más vallásúakkal szemben s ily szép szellemben értelmezik a békeapostol „Pax” jelszavát.

— **Kérelem.** A mezőhegyesi közösen használt protestáns templomba, a ménesbirtok igazgatósága szószéket (kathedra) szándékozáván készíttetni: azon lelkész-társaimat, kiknek birtokában ilyen szószék-tervrajz van: felkérem, hogy használatra hozzám elküldeni sziveskedjenek azt, én használat után szives köszönetem mellett igérem annak visszaküldését. Tisztelettel, Ref. Kovácsháza, 1893. április 11. Nagy Károly ev. ref. felügyelő lelkész.

— **Még nem késő.** Az országgyűlésen idestova napirendre kerül a tanítói fizetések kérdése. A tanítószag azt kérte az államkormánytól, hogy 600 frt minimális fizetésben és ötödéves fizetési pótlékban részesüljön minden okleveles tanító. Az orsz. közoktatási tanács kimutatása szerint az államnak (?) mintegy 4 millió kiadási emelkedést okozna. Nem kívánjuk részletezni ama módozatot, mely az illetékes egyéneket e magas számhoz juttatta, hanem csodálkozásunkat kell kifejezni a felett, hogy mikor a hivatalosok és más alkalmazottak fizetésrendezéséről volt szó: akkor soha sem hangoztatták oly elszőrnyedéssel a végösszegeket, mint épen a tanítóknál! Most tehát a tanítókat az fenyegeti, hogy mivel sokan vannak, hát egyik sem fog részesülni a kért és remélt jobb sorsban, legfeljebb a 300 frton aluli fizetésük ha nyerne valamit. Hozzá még egy téves felfogás kezd lábrakapni, különösen a központon és befolyásos egyének közt. Az ugyanis, hogy a tanító mellékeresetekkel biztosítsa megélhetését. Tévesnek és helytelennek kell mondanunk ezt az eszmét, mert hiszen ha a tanítók nem szentelhetik egész erejüket és idejüket az iskolának: annak a káros következményeit a társadalom fogja elszenvedni. Ha a tanítókat a silány anyagi helyzet által elkedvetlenítjük vagy őket a tanításon kívül egyéb munkára utaljuk, ne csodálkozzunk rajta, ha a pályájok iránt a lelkesedés lelohad, ha az anyagi bajok őket elkedvetlenítik s utóvégre csak a köteles gépies munkát végzik el. Jutott-e valaha valakinek eszébe azt kívánni, hogy a járásbírók vagy törvényszéki tisztviselők hivataluk mellett cipézséget, kosárfonást, ügynökséget vagy handlészéget viseljenek a megélhetés céljából? Valóban eljött az ideje, hogy a társadalom vegye kezébe ezt az ügyet; valóban nagyon kívánatos, hogy minden családfő latba vesse erkölcsi súlyát s igyekezzék oda-hatni, hogy mint a polgári házasság kérdését a társadalom magáévé tette: úgy a tanítók érdekében is iskolaszékek, községi és megyei hatóságok rábírní igyekezzenek az orsz. képviselőket, hogy a tanítók kérvénye szerint a 600 frt fizetési minimumot és ötödéves pótléket elfogadják. Kérjük a befolyásos egyéneket, hogy a küszöbön levő országgyűlési tárgyalás előtt még tegyék meg a tehetőt a tanítók, a tanügy, a társadalom és közmívelődés érdekében! Még nem késő, sőt itt az alkalmas pillanat! Országgyűlési képviselőinktől s a társadalomtól függ, hogy az új törvény méltányos volta jóvá tegye mindazt, a mi méltatlanságot a tanítók eddig szenvedtek s ha már az országos törvény az irodaszolgák részére is megadta a méltányos fizetést: ne tagadja meg azt a tanítóktól sem. Tegyük meg, hiszen a dolog csak jóakaratot kíván tőlünk, nem anyagi-áldozatot! Békés, 1893. ápril 10. V. J.

— **Halálozás.** Nádudvaron f. hó 2-ikán hunyt el Dóró Gábor leánytanító, ki a tanítói pályán mintegy 40 évig működött. Már a múlt évben — meggyengült egészségi állapotára való tekintetből — megengedett neki, hogy segédtanítót állítson iskolájába. Ez év február havában folyamodott nyugdíjaztatásáért s f. hó 2-án érkezett meg Eötvös Károly L. kir. tanfelügyelő úr levele, melyben tudatja, hogy Dóró Gábor tanító úr f. évi ápril 1-től 460 frt évi nyugdíjjal nyugdíjaztatott. Fájdalom, nem érthette meg, hogy küzdelemteljes munkálkodásának gyümölcsét csak egy percig is élvezhesse. Utolsó napjaiban folyton nyugdíja ügyével tépelődött, de végzete itt is üldözte s nem engedte, hogy a részére kiutalt szép nyugdíjat legalább papíron láthassa. Temetése f. hó 4-én ment végbe. A templomban nagyszámu résztvevők előtt tiszteletes Veres Géza úr méltatta érdemeit, a sírnál

pedig Boldizsár Zsigmond leánytanító bucsuzott el a kartársak nevében a sokat küzdött kartárstól. Mi e földön nem adatott meg neki, nyerve meg a sír ölen: a megérdemelt háborítatlan nyugodalmat. Áldás emlékezetére!

— **Olvasóinkhoz.** Több előfizetőnk azon óhaj-tásának, hogy évnegyedes megrendelést is fogadjunk el lapunkra, ezennel készséggel teszünk eleget. Csak annyit kérünk, hogy a díjak beküldésével ne késlekedjenek, mert az évnegyedes előfizetés nyilvántartása a kezelési munkát igen megszorítaná, ha késedelmezések történének. *A szerkesztő-laptulajdonosok.*

Szerkesztői üzenetek.

Mgós V. G. B-t. Sz. Z. M.-Sz-t. N. J. U-a S. J. B-s. N. S. Á-a. V. Gy. Cs-ó. A tudósításokat köszönjük. Lehetőleg felhasználjuk. — *Ngs U-y B-a* urnak *M-di.* Az öröndetes tudósításért meleg köszönetünket. — *D L. Gy-a.* Vettük. Jelentős dolog. Mielőbb sorát kerítjük. — *M. P. L-a.* Megkaptuk G. Gy. urtól. Jövő számunk hozza. Szívélyes üdvözet! — *Sz. F. Kecskemét.* A könyvet köszönettel vettem. Legközelebb szólni fogunk róla. Abban az ügyben még nem történt semmi. — *B. B. Sárospatak.* Sajnálom, hogy nem volt alkalmunk legközelebb egy kis beszélgetésre; lett volna pedig mondani valóm. — *Sz. M. Eperjes.* Szives ígéretekre számítottunk. Nagyon jó lenne valami alkalmoszerű dolog abból a körből. — *Sz. Gy. T-e.* Vettük. Nagyon köszönjük.

TARTALOM-JEGYZÉK: Felekezeti népiskoláink ügye. F-y. — Tanügy: Az országos tanári nyugdíjintézet előkészítése. Dr. Baczoni Lajos. — Közéletünk: A máramaros-ugocsi egyházmegye közgyűlése. r. l. Szikszay Zoltán. — A n-szalontai egyházmegye közgyűlése. r. l. — Nekrológ. Lévai M. — Külföldiek. — Szerk. üzenetek

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

PÁLYÁZAT.

A m.-szigeti államilag segélyezett ev. ref. lyceumban, mint főgimnáziumban, egy természetrajzi és földrajzi tanszék betöltendő. — A tanárnak kötelessége a természetrajzot és földrajzot mint főtantárgyakat, s esetleg valamely más rokon tantárgyat tanítani, s tagjává lenni a tiszántuli ev. ref. egyházkerületi nyugdíjintézetnek.

Évi fizetése 1100 frt, 200 frt lakbérrel. — A kinevezés joga a lyceumi Pártfogóság felterjesztésére a nagyméltóságú m. kir. vallás-és közoktatásügyi Miniszter urat illeti.

Az állomást elnyerni óhajtok, — a kik a nagyméltóságú közoktatási Kormányval kötött szerződésnél fogva csak ev. ref. vallásúak lehetnek, — kérvényüket és végzett tanulmányaikról, képesítésükről és eddigi alkalmazásukról szóló bizonyítványukat *falyó évi junius hó 30. napjáig* a lyceum felügyelő gondnokságához Máramaros-Szigetre küldjék.

M.-Szigeten, 1893. április 10-én.

Szóllósy Antal

lyceumi felügyelő gondnok.